

tadır. İç mekânın ortasında yer alan ahşap sanduka harç sıvalı asıl sandukanın üzerine geçirilmiştir; baş ucundaki taşın dış yüzünde bir mum oyuğu dikkat çeker. Türbenin altında cenazelik mevcuttur. Hazîrede eskiden çok kıymetli taşların bulunduğu söylenirse de bugün sadece birkaç basit mezar taşı göze çarpar. Osmanlılar zamanına ait tahrir ve şer'iyeye sicil kayıtları, külliye'nin zengin vakıfları olduğunu ve mütevelliler tarafından imamlarla diğer hizmetlilerin düzenli bir şekilde tayin edilerek hizmetin hiç aksatılmadığını göstermektedir. Hoca Fakih Mescidi ve Türbesi 1990 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından son zamanlardaki şekline uygun olarak yenilenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Konya Şer'iyeye Sicil Defteri, XXIV (C-32), s. 162/1; XXXVIII (D-19), s. 282/2; M. Ferid Uğur v.dğr., *Konya Rehberi*, İstanbul 1339, s. 90; F. Soyman - İ. Tongur, *Konya Eski Eserler Kılavuzu*, Konya 1944, s. 103; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 136, 390-391; Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara 1971, s. 59, 127; Zeki Atçeken, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması* (doktora tezi, 1988, Selçuk Üniversitesi), s. 89-90; Gaffar To-taysalgır, "S. Ahmed, F. Ahmed, Ş. Aliman", *Konya Dergisi*, Konya 1944, s. 33; Ahmed Yaşar Ocak, "Zâviyeler", *VD*, XII (1978), s. 254.

ZEKİ ATÇEKEN

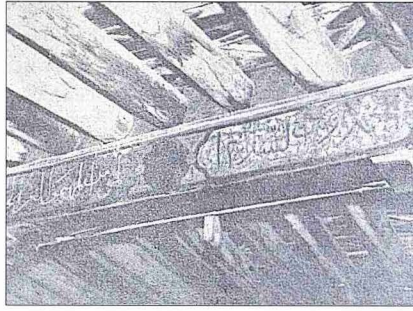
HOCA MAHMUD BABA

(bk. RIZÂÎ MAHMUD BABA EFENDİ).

HOCA MAHMUD DÂRÜLHUFFÂZİ ve MESCİDİ

Karaman'da
esasî XV. yüzyılda yapılmış
bir külliye.

Eski adı Lârende olan Karaman'da Hoca Mahmud mahallesinde yer alan bu küçük külliye dârülhuffâz, mescid ve çeşmeden oluşmaktadır. Çeşmenin kitâbesinden, yapıların Karamanoğlu İbrâhim Bey döneminde Hacı Bahşâyîş oğlu Hoca Mahmud tarafından 855 yılı Rebîülâhîrinin (Mayıs 1451) ilk günlerinde yapıldığı öğrenilmektedir. Buradaki mescidin önünde yer alan hazîrede Hoca Mahmud'un sülûs hatla yazılmış 870 (1465-66) tarihli mezar şâhideleri bulunur. Aynı yerde ondan önce vefat eden oğlu Hoca Bahşâyîş'in 855 yılı Cemâziyelevvelini (Haziran 1451) gösteren kabri de vardır. Bu şâhideler XV. yüzyılın mezar taşları üslûbunda zengin

Hoca Mahmud Mescidi'nin üzeri yazılı tavan kirişlerinden biri (Konyalı, s. 309)

bezemelerle süslenmiş, köşelerine burmalı sütunçeler yapılarak değişik kabartmalar işlenen tepeliklerle taçlanmıştır.

Zeki Oral, külliye'nin caminin imamı Mehmed Efendi'de görerek 1946 yılında kopyasını çıkardığı, Konya Vakıflar Müdürlüğü'nde ve Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde sùretlerine rastlamadığını yazdığı bir vakfiyeyi yayımlamıştır. Kırk dört satırlık vakfiye Niğde Kadısı Saîd b. İlyâs tarafından tasdik edilmiştir. Vakfiyeden Hacı Bahşâyîş oğlu Mahmud'un aynı zamanda tüccar olduğu anlaşılmaktadır. Bu vakıf belgesi 865 yılı Cemâziyelâhir (Mart 1461) başlarında yazılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı ise Konya Vakıflar Müdürlüğü'nde (Defter 6, s. 462) 865 (1461) tarihli Arapça bir vakfiye bulmuştur. Yine Konyalı'nın tesbitine göre 881 (1476) tarihli *Karaman Evkaf Defteri*'nde dârülhuffâzın harap olduğu, mescidin Receb b. Çaşnigir Mahmud tarafından ihya edildiği bildirilmiştir. Fakat Konyalı, 992 (1584) tarihli *Lârende Vakıfları Defteri*'nde dârülhuffâz ve mescidin metruk ve harap durumda olduğuna dair kayıt bulduğunu da haber verir. Bu küçük hayratın mescidini Aşiranlı Konyaloğlu'nun 1311'de (1893) tamir ettirdiği son yıllarda yerinden sökülen Türkçe kitâbesinden öğrenilmektedir. Çeşme ise yeni Türkçe bir kitâbeye göre Arap Alioğlu Hacı İsmâil tarafından tamir edilmiş olup dârülhuffâzın orijinal kitâbesi de çeşmenin üzerindedir.

Külliye'nin mescidiyle dârülhuffâz tarih içinde hayli değişikliğe uğramıştır. Hatta belki de ilk binaları ahşap olduğundan kısa süre içinde harabeye dönmüştür. Mescid, yakın tarihe gelinceye kadar ahşap direkler tarafından taşınan, ağaç hatıllara serili sıkıştırılmış toprak damlı idi. Ba-

sit yapısında yalnız taştan mihrabı mukarnaslı olarak biraz itinalıdır. Mescidin bitişiğinde Zeki Oral'ın sofa olarak adlandırdığı ahşap iki katlı bir ek bina vardır. Onun kaydettiğine göre tavanlara ve kirişlere esmâ-i hüsnâ yazılmış ve kalem işi renkli nakışlar işlenmiş olduğu bazı kalıntılardan anlaşılmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı ise kitabına bir de fotoğrafını koyarak (*Karaman Tarihi*, s. 309'daki resim) bu tavan kirişlerinde sülûs hattıyla Kur'ân-ı Kerîm'den bazı âyetlerin yazılı olduğunu, bir kirişte besmele ile Haşr sûresinin son âyetlerinin okunabildiğini bildirir.

Dârülhuffâz da mescid gibi moloz taşlardan yapılarak üstü ağaç kirişlere serilen sıkıştırılmış toprakla örtülmüştür. Vakfiyeden anlaşıldığına göre dârülhuffâzın altında türbe bulunuyordu. Belki de dârülhuffâz kurucusu ve oğlunun mezarlarının olduğu yere kadar uzanıyordu. Sonraları kalan kısmı bir sıbyan mektebine dönüştürülmüştür. Yakın tarihlerde ise üstü kiremitle örtülmüştür. Bu sırada sofa denilen kısım mescide eklenmiş, 1311 (1893) tarihli tamir kitâbesi yerinden çıkarılmıştır. Taştan inşa edilmiş tek kemerli basit bir yapı olan çeşmenin üzerinde dârülhuffâzın kitâbesiyle tamiri bil-diren ikinci kitâbe bulunur. Günümüzde bu küçük külliye mimarisi bakımından fazla dikkate değer olmasa da dönemin mezar taşlarını muhafaza etmesi açısından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

E. Diez v.dğr., *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul 1950, s. 90; Konyalı, *Karaman Tarihi*, s. 305-311; Zeki Oral, "Karaman'da Hoca Mahmud Mescidi, Dârü'l-Huffâzı, Vakfiyesi ve Kitabeleri", *TTK Belleten*, XXIII/90 (1959), s. 213-227.

SEMAVİ EYİCE

HOCA MESUD

Farsça'dan yaptığı
Süheyl ü Nevbahâr
ve *Ferhengnâme-i Sa'dî*
adlı tercümeleriyle tanınan
XIV. yüzyıl Türk şairi.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Babasının adının Ahmed olduğunu bizzat kendisi kaydeder (*Süheyl ü Nevbahâr*, s. 9). *Süheyl ü Nevbahâr* adlı eserini 1350 yılında kaleme aldığı sırada artık çağının geçmiş ve kocamış bulunduğunu söylemesi bu tarihte ileri bir yaşta olduğunu gösterir (a.e., s. 575-576). Öte yandan Şeyhoğlu Mustafa'nın 1400'de tamamladığı *Kenzü'l-küberâ*'sında onu rahmet-

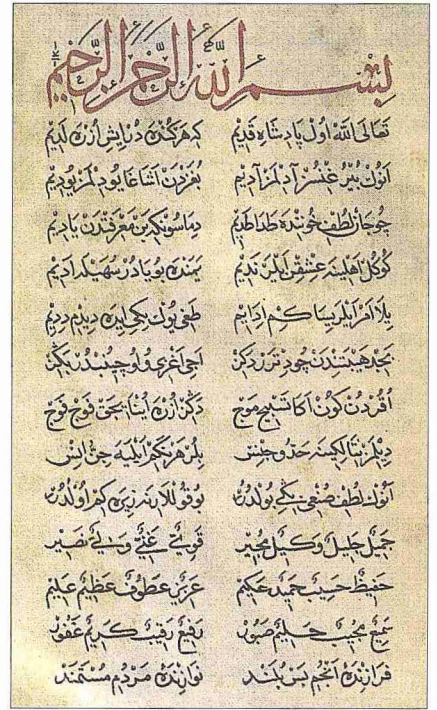
le anmasına dayanarak XIV. yüzyılın ikinci yarısında öldüğü söylenebilir. Aşık Çelebi *Meşâirü'ş-şuarâ*'da I. Murad devrinde bahsederken adının Ahmed olduğunu ve *Süheyl ü Nevbahâr*'ın manzum tercümesini meydana getirdiğini kaydeder. J. H. Mordtmann, Farsça'dan yaptığı tercümelemlerle tanınması ve *Süheyl ü Nevbahâr*'da olduğu gibi *Kelile ve Dimne* tercümesinde de Farsça için "tat dili" ifadesinin kullanılmasından hareketle Hoca Mesud'un, Aydınöğlü Umur Bey adına *Kelile ve Dimne*'yi Farsça'dan tercüme eden Kul Mesud'la aynı kişi olabileceğini söylemiş, *Süheyl ü Nevbahâr*'da bahsettiği Müsevî, Ermeni ve Frenkler'i İzmir'de görmüş olması ihtimali üzerinde durarak Aydınöğülları sarayında yaşamış olabileceğini ileri sürmüştür (*Suheil und Nevbahar*, önsöz, s. 12). Diğer araştırmacılar ise kendisi için hiçbir zaman "kul" lakabını kullanmayan Hoca Mesud'un kimseye eser sunma âdetinin bulunmadığını ve Kul Mesud ile kıyas edilmeyecek derecede yüksek bir şair olduğunu söyleyerek bu görüşü reddetmişlerdir (Köprülü, *TM*, II [1928], s. 487-488; Kilisli M. Rifat [Bilge], II [1928], s. 407).

M. Fuad Köprülü, Hoca Mesud'un Germiyan Beyliği'nde yaşayan XIV. yüzyılın ünlü şairi Şeyhoğlu'nun hocası olması ihtimalini dikkate alarak onun da Germiyan'da yaşamış olabileceğini ileri sürer (*EI* [Fr.], IV, 993). Tahsin Banguoğlu ise Hoca Mesud'un Bursa ve Konya gibi büyük şehirlerden uzak bir yerde hayat sürmüş olabileceği kanaatindedir (*Altomanische Sprachstudien*, s. 11-12). Kilisli Muallim Rifat *Ferhengnâme-i Sa'dî*

Tercümesi neşrinde (s. 9) onu *Emsiletü't-tasrif ve Kitâbü'l-İnbisât* (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4737) müellifi Şeyh Mes'ûd b. Osmân-ı Gülşehrî ile birleştirmek istemiş, ancak Mordtmann'ın *Süheyl ü Nevbahâr* neşrinden sonra bu görüşünden vazgeçmiştir (*TM*, II [1928], s. 403).

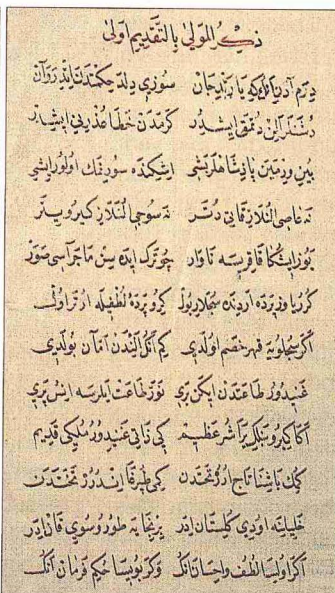
Hoca Mesud'un herhangi bir hükümdarın himayesine girdiğine veya ona eser sunduğuna dair bilgi mevcut değildir. Muhtaç da olsa bir şah katında yüz kızartmaktan uzak kalacağını ifade etmesi (*Süheyl ü Nevbahâr*, s. 573) onun başkalarına minnet etmekten hoşlanmadığını göstermektedir. Büyük kimselerin soyundan geldiğini, kendisinin ise onların yolunda gitmediğini söyleyen Hoca Mesud ataları hakkında bilgi vermez. Eserlerinden İran edebiyatını yakından tanıdığı, Farsça ve Arapça'yı iyi bildiği anlaşılmaktadır. *Şahnâme*'den *Süheyl ü Nevbahâr*'a aldığı beyitler, ayrıca *Bostân*'ı tercüme etmesi Firdevsî ile Sa'dî-i Şîrâzî'ye hayran olduğunu göstermektedir. Şeyhoğlu'nun *Kenzü'l-küberâ*'da "üstat" ve "hoca" diye bahsettiği Hoca Mesud'un eserlerinden seçtiği beyitlerle (vr. 45^a, 54^a) fikirlerini desteklemek istemesi, onun kendisinden istifade edilebilecek bir şahsiyet ve saygı duyulan bir âlim olduğunu ortaya koyması yanında Şeyhoğlu'nun hocası olma ihtimalini de kuvvetlendirmektedir.

Eserleri. 1. *Süheyl ü Nevbahâr*. 5703 beyitten meydana gelen bir aşk mesnevisi olup 751 (1350) yılında tamamlanmıştır. Bizzat Hoca Mesud'un belirttiğine göre eserin ilk 1000 beytini yeğeni İzzeddin

Hoca Mesud'un *Süheyl ü Nevbahâr* mesnevisinin ilk sayfası (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, H. Pektaş, nr. 68)

Ahmed kaleme almış, sonraki kısım la giriş bölümünü kendisi yazmıştır. Asıl adı *Kenzü'l-bedâyi'* olan eser, Yemen padişahının oğlu Süheyl ile Çin fağfûrunun kızı Nevbahâr arasındaki aşk macerasını anlatır. Bu konu etrafında çeşitli olayların yer aldığı eser dinî, ahlâkî nasihatlerle örülür fikrî ve didaktik bir muhteva taşımaktadır. "Feülün feülün feülün feülün" vezniyle yazılmış olan eserin çeşitli yerlerinde beş değişik vezinde on beş gazel bulunmaktadır. Şair, ilerlemiş yaşına rağmen böyle bir "aşkname" yazmasının alelade bir heveskârlıktan ileri gelmediğini söyler. Bilinen iki nüshasından biri Berlin Staatsbibliothek'tedir, diğeri Ahmet Talat Onay'dan Cem Dilçin'e intikal etmiştir. Berlin nüshasının J. H. Mordtmann tarafından tıpkıbasımı yapılmış (bk. bibl.), Cem Dilçin ise geniş bir incelemeyle birlikte iki nüshanın karşılaştırmalı yayımını gerçekleştirmiştir (bk. bibl.; bu neşrin tenkit ve değerlendirmesi için bk. Tezcan, bibl.). **2. *Ferhengnâme-i Sa'dî*.** 755 (1354) yılında kaleme alınan 1073 beyitlik bu mesnevi Sa'dî'nin *Bostân*'ından seçilmiş şiirlerin tercümesidir. Hacim bakımından *Bostân*'ın dörtte biri kadar olan *Ferhengnâme* dinî, ahlâkî konularda öğütler veren, bunlarla ilgili hikâyelerin yer aldığı bir eser olup aruzun "feülün fe-

Hoca Mesud'un *Ferhengnâme-i Sa'dî* adlı eserinin ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 1209)

ülün feülün feül" vezniyle yazılmıştır. Türkçe'ye Sa'dî-i Şîrâzî'den yapılmış ilk manzum tercüme olan eser on bölüm halinde düzenlenmiş, *Bostân*'daki sırasıyla verilen bölümlerde fikirler yer yer genişletilmiştir. İki özel ellerde olmak üzere beş nüshası bilinen *Ferhengnâme*'nin Ali Emîri Efendi nüshasına dayanan bir yayını Veled Çelebi ve Kilisli Rifat tarafından yapılmıştır (bk. bibl.). Veled Çelebi, yazma nüshadaki bir kayda dayanarak isim benzerliği sebebiyle eseri kelâm ve fıkıh âlimi Mes'ûd b. Ömer et-Teftâzânî'ye (ö. 797/1395) mal etmiş, onun bu yanlışını sırasıyla Gibb (I, 201-203), Storey (*IA*, XII/1, s. 121) ve Saîd-i Nefîsî (*El²* [Fr.], II, 1385-1386) tekrarlamıştır (Veled Çelebi'nin yanlışlığı için bk. Köprülü, *TM*, II [1926], s. 481-483).

Eserlerini Farsça'dan nakil yoluyla meydana getiren Hoca Mesud her iki eserini de mesnevi tarzında yazmıştır. Kitaplarını ölümünden sonra dünyada iyi bir ad bırakmak ve hayır dua ile anılmak amacıyla yazdığını özellikle belirtir. Beyitleri bazı telif unsurları da katarak Türkçe'ye en güzel şekilde tercüme etmeye çalışmış ve hayli başarılı olmuştur. Türkçe'nin aruz vezniyle henüz yeterince bağdaşmadığı bir dönemde eserlerini meydana getiren Hoca Mesud Türkçe'nin yetersizliğinden yakınmakta, yalın bir ifade kullandığı için de "terkip ve tertip bilmezlikle" suçlanmaktan çekinmektedir (*Süheyl ü Nevbahâr*, s. 573-574).

Hoca Mesud'un bu tercümeleri, XIV. yüzyıl Türkçesi'nin kelime hazinesi ve gramer yapısı bakımından son derece önemlidir. Döneminde kullanılan deyimleri ve atasözlerini nazma geçiren şairin dil sade olup Arapça ve Farsça kelimelere oldukça az yer vermiştir. Bazı vezin kusurları bulunmakla beraber onun nazma hâkim olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmacılar, Hoca Mesud'un bugün bile zevkle okunabilecek başarılı tercüme meydana getirmiş olduğu görüşündedir.

Şeyhoğlu'nun Hoca Mesud'dan naklen *Kenzü'l-küberâ*'sına aldığı yirmi iki beyitten on dördü bazı küçük farklarla *Süheyl ü Nevbahâr*'da, dördü *Ferhengnâme-i Sa'dî*'de yer almaktadır (bunlar için bk. Kilisli M. Rifat [Bilge], II [1928], s. 402-403). Diğer beyitlerin varlığı, Hoca Mesud'un bu iki eserin dışında başka eserlerinin yahut bazı manzumelerinin olabileceğini düşündürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hoca Mesud (Mes'ud bin Ahmed), *Süheyl ü Nevbahâr: İnceleme-Metin-Sözlük* (nşr. Cem Dilçin), Ankara 1991, s. 1-184, 573-576; *Fer-*

hengnâme-i Sa'dî Tercümesi yahut Muhtasar Bostan Tercümesi (trc. Hoca Mesud, nşr. Veled Çelebi – Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1340 r./1342; Şeyhoğlu Mustafa, *Kenzü'l-küberâ ve mehekkü'l-ulemâ* (nşr. Kemal Yavuz), Ankara 1991, vr. 12^b, 19^b, 36^b, 39^b, 45^{a-b}, 54^{a-b}, 63^b, 80^b; Aşık Çelebi, *Meşâirü'ş-şuarâ*, vr. 19^b; Mehmed, *İşknâme* (nşr. Sedit Yüksel), Ankara 1965, neşreden giriş, s. 2-7; Gibb, *HOP*, I, 201-203, 226-227; Veled Çelebi, "Edebiyyât-ı İslâmiyye", *Tercümân-ı Hakikat ve Musavver Servet-i Fünûn Tarafından Girit Muhtâcînine İlaneten Nüsha-i Yegâne-i Fevkalâde*, İstanbul 1313, s. 54; Hıfzı Tefvîk v.dğr., *Türk Edebiyatı Nümüneleri*, İstanbul 1926, s. 181-184; J. H. Mordtmann, *Suheil und Nevbehar, Romantisches Gedicht des Mes'ud b. Ahmed* (8 Jhd. d. H.), Hannover 1925, önsöz, s. 5-13; M. Fuad Köprülü, *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri*, İstanbul 1928, s. 12; a.mlf., *Eski Şairlerimiz: Divan Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1934, s. 10; a.mlf., "Kitâbiyât Tenkit ve Tahlilleri", *TM*, II (1926), s. 481-483; a.mlf., "Ferhengnâme-i Sa'dî yahut Muhtasar Bostan Tercümesi Süheyl ü Nevbahâr", a.e., II (1926), s. 481-489 (aynı yazının bazı küçük notlar ilâvesiyle yeniden neşri: "Hoca Mes'ud", *Araştırmalar*, s. 174-191); a.mlf., "Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekâmülüne Umumi Bir Bakış", *YT*, I/4 (1933), s. 284; a.mlf., "Türkler (Türk Edebiyatı)", *IA*, XII/2, s. 538; a.mlf., "Türks (Littérature turque 'othmanlı)", *El* (Fr.), IV, 991, 993; Tahsin Banguoğlu, *Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl ü Nevbahâr*, Breslau 1938; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 115-116; Banarlı, *RTET*, I, 383-384; Saadet Çağatay, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ankara 1972, I, 270-272, 292-294; Gönül Alpay, *Ahmed-i Dâ-i and His Çengnâme*, Cambridge 1973, s. 6; Âmil Çelebioğlu, *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri* (doçentlik tezi, 1976, Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi), s. 35-39; Fahir İz – Günay Kut, "Mes'ud b. Ahmed", *Büyük Türk Klâsikleri*, I, 302-303; Semih Tezcan, *Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Notlar*, Ankara 1994; Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul 1995, s. 159-175; a.mlf., "Hoca Mes'ud, Hayatı ve Eserlerine Dair", *TDA*, sy. 84 (1993), s. 183-202; K. Süsheim, "Suheil und Nevbehâr, Romantisches Gedicht des Mes'ud b. Ahmed", *OLZ*, sy. 6 (1927), s. 508; Kilisli M. Rifat [Bilge], "Süheyl ü Nevbahâr'a Dâir", *TM*, II (1928), s. 401-409; Şerif Hulûsî, "Ferhengnâme-i Sa'dî'nin Üçüncü Nüshası ve Vele Çelebi-Kilisli Rifat Neşri ile Mukayesesi", a.e., IV (1934), s. 295-303; Walther Björkman, "Die Altosmanische Literatur", *Ph. TF*, II (1964), s. 416-417; Zeynep Korkmaz, "Kâbus-nâme ve Marzubân-nâme Çevirileri Kimindir?", *TDAY Belleten* (1967), s. 272, 274-275; a.mlf., "Şeyhoğlu Mustafa (Sadrü'd-din)", *TA*, XXX, 275-276; Kemal Yavuz, "XIII-XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri", *TDA*, sy. 27 (1983), s. 12, 24, 25, 26; Hasibe Mazoğlu, "Türk Edebiyatı, Eski", *TA*, XXXII, 91; Abdülbaki Gölpınarlı, "Bustan", *IA*, II, 823; C. A. Storey, "Teftâzânî", a.e., XII/1, s. 121; "Ferhengnâme-i Sâdi", *TDEA*, III, 198; "Hoca Mesud", a.e., IV, 248; Adnan Karaismailoğlu, "Bostân", *DIA*, VI, 307.

MUSTAFA ERKAN – MUSTAFA ÖZKAN

HOCA NEŞ'ET

(1735-1807)

Divan şairi.

Babasının sürgünde bulunduğu Edirne'de doğdu. Asıl adı Süleyman'dır. Babası Ahmed Refî Efendi Enderun'da yetişmiş, III. Ahmed ve I. Mahmud'a musahiplik yaptığından "musâhib-i şehriyârî" unvanıyla anılmıştır. Bazı kaynaklar, adını devrin şeyhlerinden Abdurrahman Refî ile karıştırarak Refîa şeklinde kaydetmişlerdir (Muallim Nâci, s. 64; Gibb, IV, 211; *TA*, XXV, 206; *IA*, IX, 212). Şiir ve mûsikiyeli meşgul olan, Enderun'da yetişmiş şair, hattat ve mûsikînasların biyografilerini ihtiva eden bir de tezkiresi bulunan (İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 1479; ayrıca bk. Levend, I, 403; Meriç, II [1956], s. 139-168) Ahmed Refî Efendi sürgünde iken, "Meskenimden dür edip gurbette sergerdân eden / Kismetim mi tâlim mi yoksa cânâ sen misin" beytiyle başlayan şarkısının padişah tarafından duyulup beğenilmesi üzerine bağışlanarak ailesiyle birlikte İstanbul'a döndü (1737). 1750 yılında kaftan ağası olarak Hicaz'a giderken oğlunu da beraberinde götürdü. Hac dönüşü Konya'da Mevlânâ'nın türbesini ziyaretleri sırasında Neş'et'e Ebûbekir Çelebi tarafından Mevlvî sikkesi giydirildi. Mevlvî tarikatı âdeta onun hayatının bundan sonraki yıllarına yön verdi. İstanbul'a döndükten kısa bir müddet sonra babasını kaybeden Neş'et, öğrenimine devam ederken Yâsinîzâde gibi devrin tanınmış hattatlarından nesih meşketti. Tahmasb Kulu Nâdir Şah'ın hekimî şair Eymenî'den Farsça dersleri alarak bu dilde şiir yazacak bir seviyeye ulaştı. Türkçe şiirlerinde Dâyezâde Cüdî Efendi'den yardım gördü ve birçok şairin divanını okuyup eski şiiri tanıma fırsatı buldu. Dâyezâde yazdığı bir mahlasnâme kıtası ile kendisine Neş'et mahlasını verdi. Neş'et, 1754'te Sadrazam Koca Râgıb Paşa'yı ziyarete gelen Nakşibendî ve Mevlvî şeyhi Bursalı Mehmed Emin Efendi'nin etkisinde kalarak Nakşibendî tarikatına intisap etti.

Hoca Neş'et silâh kullanmada son derece ustaydı. Bu yeteneği ve üzerinde bulunan zeâmet dolayısıyla 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşına katıldı. Bu sırada şahit olduğu bazı savaş sahnelerini şiirlerine de yansıttı (*Divan*, s. 18, 20, 44, 88). Savaştan sonra hayatını tamamıyla ilim ve kültür faaliyetlerine hasrederek Farsça dersleri verdi, *Megnevî* okuttu. Molla